

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ДИТЯЧОЇ ПСИХОЛОГІЇ У ПРОЗІ 70-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Анотація. Стаття присвячена аналізу оповідань «Щоб татко бив фашистів!» К. Гриба, «Берізка» Ю. Збанацького, «На те літо, після війни...», «Так пахла тиша» В. Кави, «Теплий дощ...» І. Чендея та повісті «Тисяча вікон і один журавель» Л. Письменної в аспекті з'ясування ступеню художнього розкриття характеру, дитячої психології, вмотивування поведінки та психічних станів персонажів, дитячого світосприйняття і світорозуміння.

Ключові слова: психологізм, психологічний (психічний) стан, дитяча психологія, внутрішній світ, характер, індивід.

Аннотация. Статья посвящена анализу рассказов «Чтобы папа бил фашистов!» К. Гриба, «Березка» Ю. Збанатского, «На то лето, после войны...», «Так пахла тишина...» В. Кавы, «Теплый дождь...» И. Чендея и повести «Тысяча окон и один журавль» Л. Письменной в аспекте выяснения степени художественного раскрытия характера, детской психологии, мотивировка поведения и психических состояний персонажей, детского мировосприятия и миропонимания.

Ключевые слова: психологизм, психологическое (психическое) состояние, детская психология, внутренний мир, характер, индивид.

Summary. The article is devoted the analysis of stories «That the father beat fascists!» by K. Grib, «Berizka» by J. Zbanatsky, «For that summer, after the war ...», «So smelt silence ...» by V. Kava, «The Warm rain ...» I. Chendej and to move «One thousand windows and one crane» by L. Pismenna in the aspect of finding-out of degree of art disclosing of character, children's psychology, motivation of behaviour and mental conditions of characters, children's attitude and outlook.

Key words: psychologism, a psychological (mental) condition, children's psychology, private world, character, the individual.

У неозорих тенетах сучасного літературного простору й очима сучасників епоха другої половини минулого століття бачиться по-іншому, по-новому. Її поетикальність базувалася в основному на конкретних життєвих фактах «провідних та непровідних шістдесятників» (Вал. Шевчук); письменників, що обходили стороною, «відкидалися від присолодженості та фальшу» (Вал. Шевчук) заідеологізованого літпроцесу, культивуєчи особливу тенденційність до поліконфліктності, строкачності проблемної парадигми, якісно нових поетикальних діапазонів, не дивлячись ні на що, «уважніше і більш психологічно поглиблено досліджується внутрішній світ особи, діалектніше освоюються позитивні морально-етичні цінності» (М. Жулинський).

Саме прозаїки означеного періоду репрезентували «...своєрідне явище неореалізму, повного щему й любові до маленької, зникчемої суспільством людини, а в цьому розрізі й людинки-дитини, як вияву, так би мовити, «чистого типу»...» [10, с. 5], що нерідко вражає й змушує читача співпереживати, «діяти» разом з героями, що захоплюють, а подеколи й дивують своєю добротою й чесністю, щирістю й безпосередністю, наївністю і прямолинійністю.

Перо письменників 70-х років ХХ століття позначене гуманістичним спрямуванням, «психологічною перекоханістю» (В. Дончик) зокрема у змальованні маленьких правдолюбців. Саме глибокий психологізм, як ознака творчого розмаху, є дзеркалом мистецького потенціалу письменника, це прикметна риса літературного процесу, що допомагає авторам художньо осмислити світоглядні

перспективи, підгрунття і рушійні важелі як внутрішнього, так і зовнішнього світу героя-індивіда, що нерідко знаходиться «на межі», пускаючи в дію свої емоції, переживання, відчуття, які так чи інакше окреслюють психологічний стан особистості. А «стани», як справедливо зазначав Василь Фащенко, «...це випадкові для людини чи характерні, поверхові й глибокі, усвідомлені й неусвідомлені, короткочасні й довготривалі – входять до психічних процесів і відношень...» [6, с. 202].

У статті спроектуємо увагу на аналіз оповідань «На те літо, після війни...», «Так пахла тиша...» Віктора Кави, «Теплий дощ...» Івана Чендея, «Щоб татко бив фашистів!» Кузьми Гриба, «Берізка» Юрія Збанацького та повісті «Тисяча вікон і один журавель» Лариси Письменної в аспекті з'ясування специфіки реалізації в них психології маленької особистості, мотивів її поведінки за певних життєвих обставин, спробуємо простежити репрезентацію психічних станів дитини в контексті названих творів.

Психологія особистості як «художнє відтворення внутрішнього світу персонажів, їхніх думок, почуттів, переживань за допомогою специфічних художніх засобів» (В. Мацапура) є яскравою ознакою мистецького гатунку вихідця з освітянської родини Віктора Кави, який «суттєво вирізнявся психологічно переконливим дослідженням характерів своїх героїв, умінням будувати сюжети» (Ю. Ярмаш); громадського активіста, кіносценариста та перекладача Івана Чендея, котрий нерідко культивував «соціально-психологічну природу людських характерів, їхні морально-філософські першооснови» (М. Жулинський); письменниці

«ясної душевної сили» (В. Міняйло) Лариси Письменної, яка змогла акумулювати на літературній ниві «емоційну напругу внутрішніх монологів» (В. Міняйло); відданого педагога Кузьми Гриба, чий художній полотна просякнуті «художньо-психологічною напругою» (О. Пархоменко); прозаїка, котрий завжди «на сторожі краси людської» (Л. Горлач) Юрія Збанацького, творча індивідуальність якого асоціюється з яскравим метафорично-поетичним стилем, «винятковою правдивістю сюжетів» (Д. Шлапак) і невимушеною оповідною манерою.

Психологію особистості в українській прозі другої половини ХХ століття в цілому й у творчості згаданих вище прозаїків почасти побіжно, а почасти й ґрунтовно студіювали Г. Аврахов, В. Дончик, М. Жулинський, В. Панченко, В. Фащенко, Ю. Ярмиш, Д. Федака, М. Федорчук, Е. Балла, М. Хорошков, Ю. Кобилецький, А. Гурбанська, О. Козій, І. Лівницька, Л. Мороз, Т. Шалацька та ін. Дослідження заявленого аспекту в компаративному ракурсі в лоні художніх текстів Кузьми Гриба, Юрія Збанацького, Віктора Кави, Лариси Письменної, Івана Чендея, зокрема в обраних текстових площинах, ще не відбулося, тому, на наш погляд, було б перспективним осмислення обраної проблеми, що стало б суттєвим підґрунтям в усвідомленні поетикальності, своєрідності художньої кардіограми творів, обраних нами для аналізу.

Василь Фащенко свого часу зазначав, що «...людина виявляється у ставленні до чогось. Відомо, що Достоевський перевіряв своїх героїв пробою на золото, Чехов – на їжу, Стефанік – на смерть, Довженко – на безсмертя...» [7, с. 236], а Віктор Кава, як і інші письменники тієї непростой епохи, що пропагувала «вірність дитинству» (В. Дончик), – Гр. Тютюнник, В. Близнець, Ю. Збанацький, В. Положий, А. Дрофань, К. Гриб, нерідко на стійкість і витривалість.

Так, наприклад, герой оповідання «На те літо, після війни...» Віктора Кави Слава репрезентує образ багатостраждальних дітей війни (як і герої повістей Віктора Близнеця («Старий дзвоник», «Мовчун», «В ту холодну зиму, або Птиця помсти Сімург»), Бориса Харчука («Теплий попіл»), Григора Тютюнника («Климко») та ін.), чие дорослішання стало миттєвим, адже вони не мали часу на безтурботне дитинство. Слава усвідомлює це, коли відчуває, що близьиться кінець війни й треба починати «готувати» нове життя, закладати підвалини щасливого, світлого й ситого майбутнього.

Оповідання В. Кави має два плани оповіді. Один – подієвий: мати з сином уночі їдуть сіяти жито, кульмінація – вороже бомбардування, фінал – повернення додому. Він виступає тлом і безпосередньо – вмотивуванням, експресивним обрамленням для головної – внутрішньої лінії передачі роздумів ще зовсім малої, проте вже «дорослої дитини», яка ще не встигла засвоїти багатьох реалій мирного життя, але так багато знає про труд-

нощі воєнного часу. Як бачимо з тексту, Славо не вміє виявляти почуттів, проте він чуйна людина, здатна на самопожертву, що оприявлюється в епізоді його звернення до коня: «...Слава погладив коня по кістлявій морді, почухав за вухом. А ліва рука сама полізла в кишеню, розламала там припасений у поле шматок хліба й половинку сунула в конячий теплий рот...» [3, с. 56]. А на вдячну реакцію коня, що притулювся до нього мокрими губами, відреагував так: «...От іще, конячі ніжності...» [3, с. 56]. До речі, схожий епізод – коли хлопчик ділиться їжею, нерідко останньою, знаходимо й у повісті В. Близнеця «Мовчун», де маленький Сашко, виявляючи великодушність, доброту свого характеру, розділяє з собакою, що прибулдився до скирти соломи, «нехитру» трапезу – вкрадену кролятину.

Повертаючись до аналізованого оповідання В. Кави, зазначимо, що автор прямо не говорить про все, що довелося пережити його героєві. Більший ефект має образна вказівка, подана через роздуми Слави: «...скільки тих собак залишилося на селі після окупації? Котрий і пересидів лиху годину десь у колючках чи в лозах, все одно так зяляканий, що й писка на вулицю не вистромить...» [3, с. 58]. А що ж тоді довелося пережити людям і що вони відчувають? Слава ж поводить себе, як у звичних для нього умовах, і це страшно, бо діти мають виховуватися в нормальних умовах, переконує своїм оповіданням письменник.

Слава – дитина, якій, безперечно, властиві психологічні відчуття страху перед невідомим, нерідко небезпечним, і цікавості, азартності, які пересилують інколи навіть сам страх (зокрема епізод спостереження дитини за бомбардуванням й очікування результатів: «...Слава незчувся, коли й на коліна став. «Ну, ну, ще трохи!» – благально шепотів він...» [3, с. 60]), необхідності вихлюпнути емоції назовні чи принаймні вивільнити енергію через «динаміку внутрішнього життя» (О. Толстой), рухи: «...А Слава не міг мовчати. Після шойно баченого двобою йому хотілося бігати, скакати, кричати...» [3, с. 60].

До речі, така ж психологія поведінки притаманна й дівчинці Нелі (оповідання Кузьми Гриба «Щоб татко бив фашистів!»), яка окрилена думкою, що зможе хоча б здалеку побачити свого батька, якого переслідують гестапівці: «...на серці в дівчинки було так радісно, так гарно! Вона не йшла, а наче летіла, руками, як крилами, змахувала. І хотілося співати, голосно сміятися...» [1, с. 21]; і школярці Марії (оповідання Юрія Збанацького «Берізка»), котра раділа, «...була найщасливішою дівчинкою в світі...» [2, с. 479], бо «...в неї, нарешті, з'явилась подруга...» [2, с. 479]: «...Берізка майже не чула того, що говорив учитель. Вона весь час крадькома поглядала закоханими очима на сусідку, а її малесеньке сердечко билось так часто, так сполохано і так незвичайно...» [2, с. 479], а пізніше дитина втішалася тим, що проросли її зернятка кукурудзи: «...нарешті з

землі вип'ялись молоді зелені пагони. Берізка просто душі в собі не чула від радості...» [2, с. 482].

Повертаючись до образу Славка з оповідання «На те літо, після війни...» В. Кави, підкреслимо, що хлопчик діє, як дорослий («...нагинаючись, пробував пальцем, чи добре бере рало...» [3, с. 58]), мислить, як дорослий, коли пропонує матері не тікати, а поки світло від «лампи», швидше сіяти. Найемоційніший момент – коли Слава розповідає матері, як він хоче в кіно, який був раніше нерозумний і як сприймав би все тепер, пригадує епізоди свого «мирного» життя, мріє про майбутнє. Роль матері у творі – композиційна, бо саме їй адресовані розповіді сина й належать слова, що є ключовими: «...Війна всіх поробила розумними, навіть дітей...» [3, с. 61], «...рано в'їлася тобі в душу війна...» [3, с. 62].

Наслідкування дій дорослих, їхніх рухів, жестів, прагнення дитини бути схожою у всьому на своїх батька чи матір, які для них, як правило, є зразковими, а то й ідеальними, спостерігаємо як в аналізованому творі В. Кави, так і в повісті Лариси Письменної «Тисяча вікон і один журавель», де художньо осмислюється життя хлопчика Ярослава (якого «...всі звуть Славком...» [5, с. 414]) і його нерідного батька Петра Степановича Супруна. На підтвердження означеної вище думки звернемося до тексту: «...хода у нього (у батька – уточнення наше – А.Т.) завжди швидка, я сам так ходжу – швидко і трохи перевальцем. І сміюся майже так само. Правда, зуби у татка білі й рівні, а в мене нижній зуб як ото випав, то все ніяк не доросте, хоч обценьками його дотягай, така досада... та байдуже, зуб таки доросте, і я сміятимуся зовсім як татко...» [5, с. 416]; «...насупився так, як татко...» [5, с. 424]; «...засміявся, точнісінько так, як мій татко, і татко побачив, що зуби мої стали такі ж рівні, як у нього, бо нарешті передній зуб таки доріс...» [5, с. 459]. Прагнення дитини бути дорослою, самостійною простежується й в образі таких «...розумних і старанних...» [9, с. 190], як Андрій (оповідання «Теплий дощ» І. Чендея), зокрема в епізоді, де школяр з бідної родини приміряє в магазині такий омріяний і жаданий костюм для випускного вечора: «...похапцем штани на поясі застібнув, оглядав себе з усіх сторін, далі холоші підхопив й присів – колись саме так його батько присідав і хапав долонею в межиніжжі, щоб визначити тісноту і цупкість шва...» [9, с. 191], але пліч-опліч з «дорослістю» дитини все ж таки «йде» невідробна «дитинність», що проявляється в сором'язливості, несміливості, ніяковінні: «...якраз ретельно озирався (Андрій – уточнення наше – А.Т.), коли дівчина-продавець заглянула. Розгубився...» [9, с. 191].

Аналіз психологічних станів дітей у прозі окресленого періоду підтверджує думку про те, що маленьким героям властива більшість станів, що описані в науці. Адже «...на їхньому ґрунті виникають властивості особистості, які потім, у свою чергу, впливають на весь комплекс її почуттів і

настроїв...» [6, с. 202]. Так, наприклад, гнів, обурення спалахує й рухає Ярославом (повість «Тисяча вікон і один журавель» Л. Письменної) як результат безпомічності, беспорядності, що нерідко переходить у миттєве переживання, злість, а іноді й ненависть. У такому стані знаходиться хлопець, коли стає випадковим свідком розмови сусідів на кухні про те, що Петро Супрун йому нерідний батько: «...Неправда, він рідний! Він мені найрідніший! Ні в кого немає такого рідного татка, як у мене!.. Я кричав та кричав, а вони всі мовчали... Я повернувся й побіг до своєї кімнати. Я насилу її відімкнув, у мене аж ключ стрибав у руці... Мені просто вмерти хотілося... Я більше нікому не вірю...» [5, с. 497], «...Я майже нічого не їв, я давився обідом... блукав вулицями і все думав та думав... Я, мабуть, обійшов півміста, мало не потрапив під тролейбус, бо від сліз я дороги не бачив...» [5, с. 499]. Схожі відчуття охоплюють і героя оповідання «Так пахла тиша...» Віктора Кави семикласника Василя (у його душі щойно спалахнуло перше особливе почуття до восьмикласниці Каті), який був невільним свідком розмови сусідки з матір'ю дівчинки: «...Поки ти там із свиньми марудишся, – тягла сусідка з-за тину голову, – твоя Катя вже кавалерів водить. Отамечки в сіні з Василем Ковальчуковим недавно клубились...» [4, с. 61]. Від почутого хлопцю здалось, що на нього «...впало небо...» [4, с. 61], він «...наосліп кинувся геть. Летів городами. Борсався в заметах. Продирався через якісь куші, переплигував через чийсь тини... Біг, біг – світ за очі, намагаючись утекти од того східного голосу, од тої усмішечки...» [4, с. 62], що говорить про вразливість чутливої дитячої душі до несправедливості, наклепу, брехні.

Саме «м'яка, людяно-вдумлива тональність» (В. Дончик), глибоко правдива пам'ять письменників про власне дитинство, спалюване непростими обставинами, що «консервували» все чужорідне («кінопланетянське»), «інакше», те, що не відповідало конкретним запитам політсистеми, свого часу й було передумовою занурення у психологію дитини.

У центрі оповідання Івана Чендея «Теплий дощ», що має, порівняно з попередньо аналізованими творами, складнішу наративну організацію й високий ступінь розробки типажів, – характери двох учнів, які розкриваються через зіставлення за новелістичним принципом. Читацьке очікування порушується, бо сюжет розвивається не за стандартною схемою. Наратив побудований у такий спосіб, щоб налаштувати читача на очікування несподіванки. Учителька Марія Іванівна подумки переживає давню історію, пов'язану з її улюбленим учнем, листа від якого щойно отримала. Реципієнту передається її позитивний настрій від того, що якась жажлива ситуація не зламала чийось долю. Спогад починається з кульмінаційного моменту: батько одного з найгірших її учнів у приватній ситуації повідомляє про злочин, скоєний найкра-

щим її вихованцем. За традиційною схемою все мало бути навпаки: неук із забезпеченої родини (Йосиф) має бути носієм страшних вад, а дитина з бідної, неповної, неблагополучної родини (Андрій) являти приклад боротьби з труднощами і моральних чеснот. Автор підходить до кульмінації поступово, постійно інтригуючи читача. Спочатку змальовує епізод зустрічі вчительки з батьком Йосифа, де батько – Альберт Гейзович (у голосі якого «...була ціла злива на обуренні замішаного розчарування...» [9, с. 177]) – лише вигукує: «...Яка несподіванка!.. Який скандал!.. Такого не чекав я!..» [9, с. 177]. Читач отримує лише маленьку часточку інформації і лише ту, яку він уже знав – факт якоїсь дивної і жахливої події. Далі подається передісторія, як учителька боролася за те, щоб виправити Йосифа, як дискутувала з його батьками в них удома з приводу майбутньої долі їхнього сина, що наводить читача на передбачення варіанту подальшого розвитку інтриги в напрямку соціального виховання: виховувати освічених робітників, які важко працюють і мало заробляють, чи налаштувати дітей на сумлінну фізичну працю, що дає певний статок. Але ця лінія залишається не розробленою, її призначення – показати, що Йосиф був об'єктом особливої педагогічної уваги. Далі думка вчительки повертається до епізоду зустрічі з батьком нерадивого учня, до власних емоцій, що супроводжували сумну звістку: – Андрій – крадій: «...Того на світі не було, хто переконав би її, що найкращий, найулюбленіший її учень міг простягнути руку за тим, що було не його. Як не вірити батькові? Хіба напастю може іти на Андрія?..» [9, с. 185]. Надто важко далось вчительці рішення. Вона пригадає його історію, коли тодішній випускник був ще п'ятикласником, який терпляче переживав негаразди, що випали на його долю (складна ситуація, що безпосередньо пов'язана з хворобою, а згодом і смертю матері, моральним падінням батька, який не зміг витримати смерті дружини та став алкоголіком), і вмів радіти життю попри все. Детальна розробка характеру Андрія відсутня, але переважає акцентування знакових деталей і моментів поведінки цього хлопця, наприклад: «...Андрійко один їв сухий хліб. ... «Ліву нирку мамці вирізали, а тепер болить права!» – потупив голову. Більше не запитувала. Поглядала на польові квіти – сині дзвіночки, маргаритки – букет був барвистий, хоч і пов'ялий...» [9, с. 187]. Зовнішність героя – уже випускника – вимальовується автором, щоб пояснити глибоке безгрошів'я, матеріальну скруту, у якій постійно перебував талановитий учень: «...На ногах було те ж розношене взуття, в якому цілі два останні роки ходив до школи. Хіба що незграбно нашита латка виступала збоку на лівій холоші, швець невправний чи сам хлопець порався без уміння. Одяг на ньому в смужку, попелястого кольору, поношений, навіть вибілілий, картата сорочка на комірчику розстібнута...» [9, с. 188]. Лише після цього автор надає слово самому учню, який пояснює вчительці, як

він це зробив («...свиснув цілих сто п'ятдесят карбованців...» [9, с. 185], аби придбати костюм для випускного вечора), а після в непрямому авторському мовленні передається самоаналіз Андрія, який «...добирався того, чому вчинив саме так...» [9, с. 190]. Після цього автор, так би мовити, «переносить» читача на початок твору, до сьогодення вчительки з листом у руках, друга частина тексту якого наводиться і де висловлюється головне – осанна вчительці – Марії Іванівні, яка прагнула зробити учнів справжніми Людьми. І тільки після висловлення ідеї твору автор завершує ситуацію діалогу вчительки з учнем, де було вирішено, як вчинити, щоб було і правильно з погляду моралі та етики, і не змогло зашкодити майбутньому учня, і залагодити конфлікт із родиною Йосифа. Мудрість звучить у вирокі: «...На вечір для отримання атестата не прийдеш! Атестат тобі буде видано пізніше... За літо чесною працею заробиш присвоєне й повернеш батькові Йосифа, попросиш прощення. Що сталося, нехай застерігає тебе від провалля, до якого завжди злочин веде... А тепер іди!..» [9, с. 195 – 196]. Оповідання завершується осмисленням свого теперішнього стану і свого місця в житті вчителькою, яка розуміє потрібність своєї нелегкої праці. Підсумок звучить занадто пафосно, тим більше, що за специфічною синтаксичною будовою речень він видається стилізацією під біблійне висловлювання: «...І справді світ видівся великим... І великою в цьому світі була вона...» [9, с. 197].

Як відзначав В. Фащенко, «...психічні стани дійових осіб – це мить у русі і сам рух характеру. Вони пов'язані з діалектикою сталого і змінного в людині, з її індивідуальними особливостями...» [6, с. 205]. Так, наприклад, у Нелі (оповідання «Щоб татко бив фашистів!» К. Гриба) домінує неабияка вигадка, розум, розсудливість, уміння передбачати і передчувати недобре, стан рішучості, «бойової готовності»: «...вона гарячково розмірковувала, як одурити поліція, бо ж, певне, він вже виб'їг і наздоганяє її. Притьмом кинулася в сусідній двір. Перебігши його, видерлася на руїну будинку, присіла за розваленою стіною. Серце калатало. «Вони прийшли по татка! – вдарилася гостра думка-здогад... Треба попередити татуса! Сказати. Щоб не йшов на побачення з мамою, а то жандарми схоплять!..» [1, с. 22].

Прозаїки, чії текстові площини обрані для аналізу, нерідко вдаються не лише до «аналізу діалектики душі через відтворення рухів і міміки героїв», а й акцентують на «видимій мові душі» (В. Фащенко) – очах. Наприклад, на сором'язливості, нерішучості, невпевненості наголошує Ю. Збанацький, який добре «уміє «майструвати» характер» (В. Земляк) індивіда, у наступних фрагментах (оповідання «Берізка»): «...нищечком, ніби крадькома, вона (Марійка – уточнення наше – А.Т.) пройде між партами і очей угору не підніме...» [2, с. 478], «...Марія пояснює (задачу біля дошки – уточнення наше –

А.Т.) тихесеньким голоском, ніби чогось боячись...» [2, с. 478], «...стоїть десь у куточку одинока, несміливо поблискує своїми синіми оченятами...» [2, с. 478]. Саме через очі дівчинки-школярки автор передає стійкість її характеру, розум, великодушність, уміння прощати, справжність дій і помислів дитини, щирість до однокласників, зокрема подруги Люськи Смик, що спочатку «сфабрикувала» дружбу й безсоромно використовувала стосунки з Марійкою, але, усвідомивши свою помилку, вибачилася, на що Берізка відреагувала наступним чином: «...Берізка одними очима, синіми і глибокими, посміхнулася подрузі...» [2, с. 485]. В оповіданні «Теплий дощ» І. Чендея очі вчительки («...задивилася (на Андрія – уточнення наше – А.Т.) у караючій похмурості й докорі ув очах...» [9, с. 189]), засуджуючи вчинок її розумного вихованця Андрія, є справедливим суддею, найстрашнішим вироком, караючим «ременем» для хлопця.

Працюючи у складних умовах, у постійних обмеженнях, письменники (і не лише ті, чий твір обрані для аналізу) усе ж таки намагалися культивувати об'єктивізоване осягнення тогочасної буденності, сенсу буття особистості, моделюючи «нову свідомість, нові суспільні погляди і оптимістичні умонастрої» (М. Жулинський), які й були потужним художньо-силовим потоком змін, онов-

лення, що нерідко «ламали» лабета жорстокої соціальної атмосфери. Саме представники української прози другої половини минулого століття, чий масштабний літературно-художній моноліт (який і досі чекає свого дослідника) не спопеляє ні час, ні система, «прагнули словом досягти згущеної конкретики буття, «голої правди», котра б вражала своєю неймовірною достовірністю» [8, с. 509]. Психологія дитини, ієрархія її настроїв, як бачимо, багатоаспектна і варіюється залежно від ситуацій, у яких опиняється герой-індивід, чия душа по вінця сповнена моральної чистоти й доброти, справжності й дитячої «дорослості», беззаперечним підтвердженням чого є аналізовані твори. Сьогодні більшість художньо відтворених емоцій персонажів аналізованих творів видаються дещо незвичними, навіть дивакуватими, як і обставини, за яких вони виникають, оскільки нинішнє молоде покоління переймається іншими проблемами й ракурс його емоційних променів спрямований в інший бік – осучаснений, перевантажений нанотехнологіями і т.ін. У прозі, обраній для аналізу, «все рельєфніше на перший план виступає людина з її складним світом проблем і відчужень» (В. Земляк), і це дозволяє говорити про художню майстерність прозаїка, про його високий творчий гатунок, про світоглядну позицію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриб К. «Щоб татко бив фашистів!» / Кузьма Гриб // Гриб К. Партизанські таємниці: [оповідання]. – К.: Веселка, 1979. – С.18 – 23.
2. Збанацький Ю. Берізка / Юрій Збанацький // Збанацький Ю. Курилові острови. Морська чайка. Курячий бог: [оповідання]. – К.: Веселка, 1973. – С.478 – 485.
3. Кава В. На те літо, після війни... / Віктор Кава // Кава В. На те літо, після війни...: [повісті та оповідання]. – К.: Веселка, 1979. – С. 55 – 63.
4. Кава В. Так пахла тиша... / Віктор Кава // Кава В. Так пахла тиша: [повісті та оповідання]. – К.: Веселка, 1971. – С. 45 – 62.
5. Письменна Л. Тисяча вікон і один журавель / Лариса Письменна // Письменна Л. Тисяча вікон і один журавель: [казки, оповідання, повісті]. – К.: Веселка, 1984. – С. 407 – 507.
6. Фашенко В. Відкриття нового і діалектика почуттів. Роздуми про зображення людини в сучасній радянській прозі / В.В. Фашенко. – К.: Дніпро, 1977. – 251 с.
7. Фашенко В. Діалектика почуттів / В.В. Фашенко // Фашенко В.В. Новела і новелісти. Жанрово-стильові питання (1917 – 1967 рр.). – К.: Рад. письменник, 1968. – С. 219 – 242.
8. Фашенко В. Метаморфози в українській новелістиці ХХ ст. / В.В. Фашенко // Фашенко В.В. У глибинах людського буття: [літературознавчі студії]. – Одеса: Маяк, 2005. – С. 507 – 510.
9. Чендей І. Теплий дощ / Іван Чендей // Чендей І. Казка білого інею: [повість, оповідання]. – Ужгород: Карпати, 1979. – С. 175 – 197.
10. Шевчук В. Прозаїки шістдесятих та сімдесятих сьогодні і вчора / Валерій Шевчук // Кур'єр Кривбасу. – 1999. – № 118. – С. 3 – 10.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2011